

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Katedra Sociální a charitativní práce

Bakalářská práce

Specifika práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři

Autorka práce: Markéta Rozboudová

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce (KS)

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum:

Markéta Rozboudová

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jaroslavu Šetkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Zároveň děkuji všem kolegům, kolegyním a pracovníkům Autis Centra, o.p.s. v Českých Budějovicích.

Obsah

Úvod	6
1 Autismus.....	9
1.1 Definice autismu.....	9
1.2 Historický vývoj	9
1.3 Etiologie autismu.....	10
1.4 Diagnostika autismu	11
2 Triáda problémových oblastí autismu.....	12
2.1 Oblast sociálních vztahů a chování	12
2.2 Oblast komunikace	13
2.3 Oblast představivosti, her a zájmů.....	13
3 Poruchy autistického spektra	15
3.1 Dětský autismus.....	15
3.2 Atypický autismus	15
3.3 Rettův syndrom	16
3.4 Jiná dezintegrační porucha	16
3.5 Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby	17
3.6 Aspergerův syndrom	17
3.7 Jiné pervazivní poruchy.....	17
4 Specifika sociální práce.....	18
4.1 Integrace	18
4.2 Samostatnost.....	18
4.3 Schopnosti a dovednosti	19
4.4 Omezování podpory	19
4.5 Strukturované učení	19
4.6 Individuální přístup	20
5 Autis centrum, o.p.s. České Budějovice.....	21
5.1 Historie	21
5.2 Cíle centra.....	22
5.3 Vnitřní předpisy organizace.....	22
5.4 Poskytované služby	22

5.4.1	SAS.....	23
5.4.2	Odlehčovací služba.....	23
5.4.3	Raná péče	24
5.4.4	Týdenní stacionář Jihočeská naděje	24
6	Praktická část.....	27
6.1	Cíl práce.....	27
6.2	Použitá metoda	27
6.3	Kvalitativní výzkum	27
6.4	Polostrukturovaný rozhovor	28
6.5	Charakteristika výzkumu	28
6.6	Charakteristika zkoumaného vzorku	29
6.7	Popis služby organizace Autis Centrum	31
6.8	Vyhodnocení šesti základních otázek ohledně specifík práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři Autis Centra	34
7	Diskuze.....	42
	Závěr	46
	Seznam použité literatury a zdrojů	48
	Seznam zkratk	52
	Abstrakt	53
	Abstract.....	54

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na téma Specifika práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři. Práce by měla přispět k podpoře širšího povědomí naší společnosti o fungování této oblasti, které stále není věnována odpovídající pozornost, stále nejsou dostatečným způsobem šířeny tolik potřebné informace, přičemž je nepochybně nutné tento negativní fakt změnit. Získané informace by mohly také přispět k utvrzení toho, že nově zavedená služba a způsob jejího poskytování se ubírá správným směrem, a že budou také významnou zpětnou vazbou nejen pro Autis Centrum, o.p.s. České Budějovice (dále také „Autis centrum“), ale také pro další subjekty, které mají ambice zaměřit se na poskytování této sociální služby. Dle autorky Thorové v současné době přibývají počty osob s diagnostikovanou poruchou autistického spektra (dále také „PAS“)¹. Je nezbytné si uvědomit, že diagnostikovaný autismus ovlivní nejen samotné dítě, ale také jeho sociální a rodinné prostředí. Když vidíme dítě, které se nechová přesně podle nastavených společenských pravidel, máme často tendenci ho považovat za nevychované, přitom si ani neuvědomíme, že se může jednat o jedince s diagnostikovanou poruchou, např. mentální retardací, která souvisí právě s PAS. Klíčovým zdrojem inspirace pro bakalářskou práci byla nejen absolvovaná praxe v Autis Centru, ale především získaná praxe v rámci pracovní pozice „pracovník přímé péče v sociálních službách“ v nově otevřeném týdenním stacionáři uvedené organizace.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění specifík práce s klienty s autismem v týdenním stacionáři Autis Centra. Práce bude vycházet z kvalitativního výzkumu, který je zaměřen na polostrukturovaný rozhovor s pracovníky poskytované služby. Otázky v polostrukturovaném rozhovoru jsou zformulovány a sestaveny na základě mého pozorování služby a získané praxe. Smyslem prvotní a nejdůležitější otázky bylo zjistit, jaký důvod motivoval oslovené pracovníky k výběru právě této práce s dotčenou cílovou skupinou. Dále na základě nabyté praxe a načerpaných zkušeností bude popsáno, shrnuto a vyhodnoceno fungování poskytované služby. Za tímto účelem budou osloveni vybraní pracovníci týdenního stacionáře včetně jeho vedoucí, a to na základě jejich souhlasu s provedením polostrukturovaného rozhovoru. Posledním záměrem je volba a nastavení jasně zformulovaných otázek k samotnému výkonu dotčené sociální služby, které přispějí k objasnění toho, v čem je služba přínosná, jestli je důležité při práci s klienty s autismem

---

¹ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 229.

zvolit individuální přístup, zda je nutné umět předvídat při práci s nimi různé situace, zda je podstatné předávání informací nejen mezi pracovníky, ale i rodičům, zda pomáhá supervize v řešení vzniklých krizových situací, a v neposlední řadě, jestli záleží na výběru pracovního kolektivu.

Teoretická část začíná vysvětlením pojmu autismus a krátce se věnuje jeho historickému vývoji, etiologii a diagnostice. V další části budou popsány charakteristické projevy, deficity a chování, tedy takzvané triády problémových oblastí PAS. Neméně důležitá bude charakteristika jednotlivých PAS, kdy bude popsán dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dětská dezintegrační porucha a Rettův syndrom. Poté uvedu specifika sociální práce s lidmi s PAS. Následně bude mým úkolem popsat Autis Centrum jako celek, a poskytovanou sociální službu týdenní stacionář pro dospělé klienty s autismem.

Na teoretickou část navazuje praktická část, která se bude věnovat výzkumu. Nejdříve bude představen cíl práce, metodologie, sběr dat a následně bude provedeno vyhodnocení. Výsledky teoretické i praktické části budou porovnány na základě zrealizované diskuze. Bakalářskou práci zakončím závěrem, ve kterém shrnu získané informace a poznatky a uvedu, jakým směrem by se mohl ubírat případný další výzkum v této oblasti.

Pevně věřím, že díky této práci se alespoň částečně změní pohled na danou problematiku, že výsledek mojí práce se stane důležitou zpětnou vazbou nejen pro dotčené rodiny a pracovníky Autis Centra, ale přispěje také k tomu, aby byl kladen na rozvoj této konkrétní sociální služby odpovídající důraz a nedocházelo k jejímu odsouvání na okraj společnosti. Většina z nás si ani v nejmenším nedokáže představit, co všechno prochází myslí lidí s touto poruchou, jakým způsobem sami v sobě řeší problémy, a jak se v té které situaci cítí. Bylo by pro mne velkým zadostiučiněním, pokud by tato práce v jakémkoliv měřítku přispěla k tomu, aby si společnost uvědomila, že lidé s PAS si zaslouží stejný respekt, jako kdokoliv z nás, a to i přesto, že vnímají svět jinými očima než my, neboť z jejich strany dochází k odlišnému vyhodnocování a vnímání jejich aktuální životní situace.

Mezi základní zdroje, o které se bakalářská práce opírá, patří např. publikace *Poruchy autistického spektra* od Kateřiny Thorové, *Poruchy autistického spektra, teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti* od Barbory Bazalové, a v neposlední řadě *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi* od Oldřicha Matouška, Pavly Kodymové a Jany Koláčkové. Doplňujícím podkladem byl *Manuál pro zaškolení*

v *týdenním stacionáři* získaný v Autis Centru. Kompletní přehled použitých zdrojů bude uveden v závěru této bakalářské práce.

1 Autismus

„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Prostupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emoci. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu oddělit nedá.“²

1.1 Definice autismu

Autismus je závažným celoživotním problémem, který zařazujeme mezi tzv. pervazivní poruchy, tedy poruchy, které zasahují celé spektrum osobnosti svého nositele a jejich charakter a závažnost je neměnná, tedy je stacionární.³

„PAS je neurovývojová porucha, která se vyznačuje deficitem v sociální komunikaci a sociální interakci a přítomností omezených, opakujících se vzorců chování, zájmů nebo činností, objevujících se v raném období vývoje dítěte, které negativně ovlivňují sociální, profesní nebo jiné oblasti.“⁴

Z hlediska kvality života jedince s PAS se stává stěžejním správné určení diagnózy, a to především za pomoci pozorování dítěte v různých situacích a v přítomnosti několika odborníků. Díky tomu má rodina větší šanci se vyvarovat nepříznivým situacím v domácím prostředí a dokáže o dítě lépe pečovat, vzdělávat jej, vychovávat a směřovat správnou cestou.⁵ U osoby s PAS je běžné horší zpracovávání smyslových vjemů, např. při vyhodnocování informací, jednoduše dochází k jejich zkreslování, díky tomu se rychleji zahltí mozek a dochází k jeho následnému přetížení.⁶

1.2 Historický vývoj

Prvním, kdo si všimnul v roce 1943 zvláštního a rozdílného chování u několika dětí, byl americký psychiatr Leo Kanner. Tyto odlišné symptomy a projevy považoval za charakteristický znak specifické poruchy, kterou pojmenoval jako tzv. časný infantilní

---

² Sinclair, Jim. Don't mourn for us. In: THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 31.

³ ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*, s. 54.

⁴ KODAK, Tiffany; BERGMANN, Samantha. Autism spectrum disorder: Characteristics, associated behaviors, and early intervention. *Pediatric Clinics*, 2020, **67**(3), s. 525-535.

⁵ ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*, s. 16-17.

⁶ CALDWELL, Phoebe a Jane HORWOOD. *Intenzivní interakce a sensorická integrace: u osob s PAS*, s. 25.

autismus.⁷ Pojem pochází z řeckého slova „autos“ neboli „sám“. Snažil se poukázat, že tyto děti bývají často osamocené, neboť žijí ve svém vlastním světě.⁸

První zmínka o autismu byla zaznamenána již v roce 1911 a to švýcarským psychiatrem Eugenem Bleulerem, který použil pojem „autismus“ právě k definování jednoho z příznaků, které vyzoroval u nemocných lidí se schizofrenií.⁹ Za první významnou práci, která se přiléhavě vztahuje právě k pervazivním vývojovým poruchám, patří práce Rakušana Hellera, která pochází ze začátku minulého století. U těchto jedinců definoval a popsal tzv. infantilní demenci, později označovanou MKN-10. revizi, jako tzv. jinou dezintegrační poruchu v dětství.¹⁰ Překvapivé je, že v roce 1944 prezentoval své výsledky s podobnými symptomy také vídeňský pediatr Hans Asperger, a to i přesto, že v důsledku probíhající války neměl vůbec žádné dostupné informace o studii Lea Kannerova.¹¹

1.3 Etiologie autismu

Autorka Bazalová uvádí, že v současnosti, i v několika posledních desetiletích, je prováděno celé kvantum výzkumných a přehledových studií, jejichž snahou je odhalení a popis přesné a jednoznačné etiologie vzniku a rozvoje autismu. Poukazuje na to, že etiologie autismu není ve světě stále jasná ani jednoznačná, i přesto je ale možné, že na autismus mají vliv různá infekční a metabolická onemocnění.¹² „*Porucha autistického spektra je důsledkem raného změněného vývoje mozku a nervové reorganizace. Protože však neexistují žádné spolehlivé biomarkery, musí být diagnóza stanovena na základě chování.*“¹³ Dle Thorové souvisí s rozvojem a nárůstem lidí s PAS samozřejmě i další aspekty, některé již byly zaznamenány, jiné se stále snaží objasnit odborníci po celém světě.¹⁴ „*Poruchy autistického spektra postihují přibližně dle nejnovějších výzkumů každé 88. narozené dítě, častěji postihuje muže než ženy, a to v poměru 3-4:1, u Aspergerova syndromu se uvádí poměr až 8:1.*“¹⁵

---

⁷HRDLIČKA, Michal. *Mýty a fakta o autismu*, s. 7.

⁸THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 32.

⁹STRUNECKÁ, Anna. *Přemůžeme autismus?* s. 15.

¹⁰BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 22.

¹¹THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 35.

¹²BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 35-36.

¹³LORD, Catherine, et al. Autism spectrum disorder. *The lancet*, 2018, **392**(10146), s. 508-520.

¹⁴THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 229-230.

¹⁵APLA JIŽNÍ ČECHY. *Co je autismus* [online]. Tábor: APLA JIŽNÍ ČECHY, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://aplajc.cz/autismus>

1.4 Diagnostika autismu

Při diagnostice autismu je nutné pracovat s tezí tzv. diferenciální diagnostiky, kdy je vždy potřebné brát v potaz skutečnost, že autismus obsahuje celé spektrum symptomů. Jednoznačná diagnóza autismu bývá definitivě stanovena ve věku kolem tří let, ale podezření může být odhaleno již mnohem dříve. V případě, že se dítě jakýmkoliv způsobem odlišuje v chování a jednání od svých vrstevníků, bývá následně v pravidelných intervalech sledováno odborníky za pomoci speciálního vyšetření, na jehož základě je vyslovena konkrétní diagnóza.¹⁶

---

¹⁶BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 101-102.

2 Triáda problémových oblastí autismu

U osob s PAS lze pozorovat narušení v oblastech sociálních vztahů a chování, sociální komunikace a představitosti. Tato narušení významně ovlivňují jejich každodenní fungování.¹⁷ V roce 2013 však došlo v DSM-V ke sloučení deficitů v oblasti sociální komunikace a sociální interakce do jedné kategorie. Z tohoto důvodu se hovoří o tzv. „dyádě“, která obsahuje deficity v oblasti sociální komunikace a projevy omezených, repetitivních vzorců chování, zájmů a aktivit. V této bakalářské práci se objeví vymezení dle MKN-10, proto zde bude uvedena tzv. „triáda problémových oblastí“.

2.1 Oblast sociálních vztahů a chování

Rovinu sociálních vztahů a chování můžeme u dětí vyzorovat již od prvních týdnů života jedince. Jde především o přítomnost a projev tzv. sociálního úsměvu, který nastupuje zhruba ve věku šesti týdnů. Dále je to přítomnost sociálního broukání a potřeba očního kontaktu.¹⁸

U jedinců s poruchou autistického spektra lze pozorovat a detekovat celou řadu různých typů a projevů sociálního chování, jenž může vykazovat dvě extrémní roviny. Lze zmínit tzv. pól „osamělý“, který je charakteristický odvrácením se, stáhnutím či jiným způsobem projevu chování, kterým dává jedinec najevo, jak je mu „to“ nepříjemné. Druhou rovinou je tzv. extrémní pól, při kterém dítě vyžaduje až nepřiměřené a neadekvátní sociální aktivity ve snaze po navázání sociálního kontaktu.¹⁹

Lze uvést, že osoby s poruchou autistického spektra velmi často o sociální kontakt s druhými stojí, že za jakousi zdánlivou odtažitostí a nezájmem dítěte bývá značná nejistota nebo neschopnost jedince kontakt s druhým člověkem navázat a udržovat.²⁰

---

¹⁷ ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*, s. 32.

¹⁸ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 63.

¹⁹ Tamtéž, s. 65.

²⁰ BEADLE-BROWN, Julie a Richard MILLS. *Rámec SPELL: porozumění autismu: příručka pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*, s. 17.

Autorka Thorová prezentuje, že: *“problémy v komunikaci, a z ní vyplývající nepředvídatelnost dalšího dění, vyvolávají v dítěti celkem logicky úzkost a pocit chaosu a znásobují deficit v oblasti sociálního chování.”*²¹

U osob s PAS je možné vyzorovat, že si často vytváří tzv. strategie přežití, jednou z nich bývá jasné napodobování druhých. Tato strategie jim pomáhá především tehdy, pokud neví, jak se v dané situaci chovat, reagovat či odpovědět.²²

2.2 Oblast komunikace

U osob s PAS je nejčastějším a nejvíce dominujícím symptomem porucha komunikace. I přes to, že komunikace výrazně ovlivňuje každodenní fungování lidí s PAS, stěžejním se stává uvědomění, že tento deficit lze zmírnit pomocí komunikačních strategií.²³

Právě opožděný řečový vývoj je velmi hojně propojován s faktem, že se něco děje, že se dítě nevyvíjí v porovnání se svými vrstevníky tak, jak by mělo. Tato skutečnost rodiče znepokojuje a nutí je situaci náležitě řešit pomocí odborného vyšetření. Prvním znamením u většiny dětí s PAS bývá nedostatečně rozvinutá řeč. V případě, že dojde k osvojení si některých řečových dovedností, bývá ale přítomen výrazně, a tedy nápadně odchylný vývoj řeči, kde se objevují četné abnormality.²⁴

Porucha komunikace a řečových schopností u jedinců s poruchou autistického spektra se nejčastěji prezentuje na úrovni receptivní (tj. porozumění řeči) a expresivní (tj. schopnost vyjadřování), a to v rovině verbální i neverbální komunikace.²⁵

2.3 Oblast představivosti, her a zájmů

Poslední z triády tzv. problematických oblastí je narušená schopnost představivosti, her a také zájmů dítěte s PAS. V této oblasti je výrazně zasažen vývoj sociální nápodoby, a to následně znemožňuje správnou představivost. Postupem doby se dítě naučí, jak testovat a zkoušet rozmanité sociální situace. Je zřejmé, že s postupujícím věkem jedince se tato dovednost stále více zdokonaluje a rozvíjí. Představivost je komplexní

---

²¹ THOROVÁ, Kateřina. Poruchy autistického spektra, s. 79.

²² VERMEULEN, Peter. *Autistické myšlení*, s. 49.

²³ ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*, s. 144-145.

²⁴ BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 40-41.

²⁵ BEADLE-BROWN, Julie a Richard MILLS. *Rámec SPELL: porozumění autismu: příručka pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*, s. 17.

dovedností, neboť se dotýká nejenom samotného přemýšlení, ale týká se i smýšlení o druhých osobách.²⁶

Narušení představivosti neboli imaginace má pro psychický vývoj jedince velmi nežádoucí dopad. V důsledku toho u jedince s PAS dochází k nerozvíjení tolik potřebné hry, což je jeden z těch nezákladnějších aspektů důležitých pro proces učení. Mimo jiné také nedostatečná představivost má vliv na dítě v tom smyslu, že si raději vybere aktivitu, kterou velmi dobře zná, a tudíž i chápe. To, jakým směrem se hra vyvíjí, záleží především na představivosti dítěte, tedy na tom, jak při hře dítě zapojuje svou fantazii, motoriku, dále na úrovni myšlení, ale i na konkrétních sociálních kompetencích a dovednostech. Hra se odvíjí z hlediska mentálního věku zkoumaného jedince s PAS a na základě pozorování abnormalit.²⁷

---

²⁶ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 119.

²⁷ Tamtéž, s. 119-120.

3 Poruchy autistického spektra

Každou osobu s PAS lze diagnostikovat pomocí standardu, který se nazývá Diagnostický a statistický manuál duševních poruch Americké psychiatrické asociace. Česká republika se řídí dle Mezinárodní klasifikace nemocí. Tento standard je nejen v České republice, ale také v Americe rozdělen do tří kategorií, podle kterých se stanovuje diagnóza autismu. Je ale potřebné zmínit, že osoba s PAS nemusí vždy nutně vykazovat všechny příznaky a projevy, a to především z důvodu jedinečnosti každého člověka s autismem.²⁸

3.1 Dětský autismus

Dětský autismus je považován za jednu z nejvíce prostudovaných forem poruch v dětském věku. U jedince se objevuje narušený vývoj již před 3. rokem života. Příznaky jsou však nejvíce viditelné mezi 3. až 5. rokem, přičemž následně ztěžují každodenní fungování dítěte po celý jeho život. Jde totiž o vrozené postižení některých mozkových schopností. Toto narušení mozkového fungování má právě za následek obtíže v komunikaci, řeči, zájmech a celkově v sociální interakci.²⁹

Porucha se odvíjí nejen od sociálního prostředí, ve kterém dítě žije, a které tvoří zásadní součást osobnosti s PAS, ale také od navazování vztahů s ostatními lidmi. Proto je důležité si uvědomit, že osoby s dětským autismem mohou odmítat kontakt s okolím z důvodu ostychu, nejistoty nebo nedostatku schopnosti navázat potřebný kontakt. Tento typ autismu lze rozdělit do tří kategorií v návaznosti na jeho funkčnost.³⁰

3.2 Atypický autismus

Tento typ se vyznačuje tím, že symptomy jsou viditelné až po třetím roce života. Ačkoliv je patrný odlišný vývoj v triádě problémových oblastí, jedinec nenaplnuje diagnostická kritéria. U drtivé většiny nelze jasně prokázat odchylku ve všech problémových oblastech

---

²⁸ RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*, s. 7.

²⁹ HRDLÍČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*, s. 34-42.

³⁰ THOROVÁ, Kateřina. *Školní pas pro děti s PAS*, s. 8-9.

(sociální interakce, chování, představitost).³¹ Atypický autismus se často spojuje s těžkou až hlubokou mentální retardací.³²

3.3 Rettův syndrom

Typicky se projevuje pouze u dívek. Syndrom je geneticky daný, pokud se objeví porucha chromozomu X.³³ Mezi 5. a 48. měsícem lze sledovat hned několik symptomů, jako např. zpomalování růstu hlavičky, postupem času jasně viditelnou ztrátu schopnosti chůze, která se nemusí už nikdy obnovit, opakující se pohyby jako je mávání, tleskání a nezáměr o jedincovo okolí.³⁴ Dochází k významnému postižení vývoje řeči a k následným potížím v komunikaci a sociální interakci.³⁵ Rettův syndrom je velice zákeřná choroba, při které velmi často dochází k náhlé smrti nebo se jedinci dožívají pouze věku 40-50 let.³⁶

3.4 Jiná dezintegrační porucha

Vídeňský pediatr Theodore Heller byl v roce 1908 prvním autorem, který popsal tuto poruchu.³⁷ Porucha se objevuje náhle a bez možných příčin mezi 3. a 4. rokem života, kdy je zaznamenán jasný zpětný vývoj dítěte. Diagnostika poruchy je výjimečná, z tohoto důvodu není příliš známá, a to se následně odráží na informovanosti a znalosti tohoto problému. U dítěte dochází ke ztrátě již získané dovednosti komunikace, řeči, zájmu o okolí, aj.³⁸

---

³¹ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 186.

³² MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ: MEZINÁRODNÍ STATISTICKÁ KLASIFIKACE NEMOCÍ A PŘIDRUŽENÝCH ZDRAVOTNÍCH PROBLÉMŮ VE ZNĚNÍ DESÁTÉ DECENÁLNÍ REVIZE MKN-10. *F80-F89-Poruchy psychického vývoje: Pervazivní vývojové poruchy* [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F80-F89>

³³ HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*, s. 52.

³⁴ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 214.

³⁵ STRUNECKÁ, Anna. *Přemůžeme autismus?* s. 44.

³⁶ BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 73.

³⁷ HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*, s. 53.

³⁸ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 196-197.

3.5 Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

Pro děti s touto poruchou bývá běžné spojení hyperaktivního syndromu, mentální retardace, IQ pod 50 a opakující se běžné vzorce, např. sebezpoškozování. Naopak nedochází k narušení sociální části autistického typu.³⁹

3.6 Aspergerův syndrom

Syndrom se považuje za velmi známý a je mu přisuzována stejná závažnost jako u ostatních již zmíněných poruch. Odlišuje se především ve vývoji řeči, která ve většině případů nebývá postižena.⁴⁰ Problémy s pozorností zůstávají. Děti se těžko soustředí, mají potíže s dodržením řádu a zůstat klidní.⁴¹ I přesto, že je zde mentální postižení vyloučeno, drtivá většina dětí se potýká s obtížnějším zvládnutím každodenních situací, s Aspergerovým syndromem vidí svět svými očima. Mají velký problém vnímat několik věcí najednou. Nedokáží si představit, jak ostatní přemýšlejí, přizpůsobit se či vcítit se do druhého.⁴²

3.7 Jiné pervazivní poruchy

Tato porucha se objevuje v menší míře, neboť diagnostika není zcela vymezena. Touto poruchou trpí děti, jejichž sociální interakce, komunikace a hry byly významně nabourány. Spadají sem i děti, u kterých je viditelná snížená představivost.⁴³

---

³⁹ HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*, s. 54.

⁴⁰ BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*, s. 78-79.

⁴¹ BOYD, Brenda. *Výchova dítěte s Aspergerovým syndromem: 200 nápadů, rad a strategií*, s. 46.

⁴² NZIP.CZ. *Aspergerův syndrom: co to je?* [online]. Praha:

Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/679-aspergeruv-syndrom-zakladni-informace>

⁴³ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 207-208.

4 Specifika sociální práce

V této části bakalářské práce bude obecněji popsáno, na co je důležité myslet při práci s klienty s autismem a jaké dovednosti je nutno udržovat či zdokonalovat. Při práci s klienty s PAS je důležité si uvědomit, že i přesto, že většinou mají přidružené mentální postižení, jsou to především lidé.

4.1 Integrace

Jako jeden z cílů sociální práce s lidmi s PAS je snaha co nejvíce integrovat tyto jedince do společnosti pomocí realizace různých aktivit, např. výletů, cestování hromadnými dopravními prostředky, návštěvou stravovacích zařízení a s tím spojeného samostatného objednávání si z nápojového nebo jídelního lístku např. v kavárnách nebo restauracích, placení objednaných položek, pořádáním akcí pro veřejnost, při kterých se mohou potkat a seznamovat s „vnějším“ světem, aj. Tímto způsobem se lidé s PAS snadněji dostanou do kontaktu s běžným životem a okolním prostředím. V dospělém věku mohou na určitých místech i pracovat v rámci předem daných podmínek, a to např. jako obsluha právě třeba v kavárně.⁴⁴

4.2 Samostatnost

„Přibližně dvě třetiny osob s autismem zůstávají trvale závislími na péči rodiny či institucí.“⁴⁵ Z tohoto důvodu je stěžejní pomáhat klientům tak, aby byli, pokud možno co nejvíce samostatní. To znamená pomoci jim v běžných úkonech a záležitostech, které sami nezvládají. Na druhé straně je potřeba je i motivovat, např. pochvalou, nebrzdit je v jejich počínání a dát jim prostor tam, kde se dokážou sami realizovat. Každá služba by si měla klást za cíl pomáhat jedinci, ale zároveň zcela neřídít jeho život.⁴⁶

---

⁴⁴ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 417.

⁴⁵ VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení*, s. 153.

⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 113.

4.3 Schopnosti a dovednosti

Dalším specifikem práce by mohla být snaha o rozvíjení klientových schopností a dovedností, na základě, kterých poté dokáže např. navázat kontakt s prodavačkou při placení potravin. Aby se mohli klienti rozvíjet, je potřeba jim k tomu vytvořit příležitost. Pokud to nestačí, je rozhodující nabídnout jim odpovídající výukový program, který dopomůže k rozvoji příslušných schopností. K tomu, aby se klient mohl dále rozvíjet, pomáhá také předávání náležitých informací, díky kterým se klient orientuje v tom, co zvládne a v čem potřebuje pomoc.⁴⁷

4.4 Omezování podpory

Samozřejmostí bývá také cílené omezování pomoci v podpoře klienta tak, aby se dokázal rozvíjet ve své samostatnosti. Každý klient se může zlepšovat v dovednostech, které jsou mu nejbližší. Na druhou stranu má také právo na svůj názor ohledně toho, jestli se cítí být na zlepšení, tedy omezení pomoci, řádně připraven. S dospělými klienty s PAS by se mělo pracovat na základě jejich vlastního rozhodnutí.⁴⁸

4.5 Strukturované učení

Zaměřuje se na odstranění nedostatků a posílení silných stránek jedince. Strukturované učení zvyšuje samostatnost, porozumění instrukcím a orientaci v čase a prostoru.⁴⁹ Mělo by být zaměřeno na jednotlivce a jeho aktuální potřeby. Pomáhá tak redukovat úzkost a rozvíjí schopnosti jedince.⁵⁰ Pokud však dojde k sebemenší změně nebo neznalosti prostředí, jedince s PAS to může jednoduše vystresovat a dochází ke změně v chování.⁵¹

Při práci s lidmi s PAS si musíme uvědomit, že se hůře orientují v čase. Např. když řekneme, že se bude odcházet „za chvíli“, tomuto pojmu velmi často nerozumí, protože pro ně je to abstraktní pojem. Musíme být tedy konkrétnější, tj. např. pomocí minutky

---

⁴⁷MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 114.

⁴⁸Tamtéž, s. 114.

⁴⁹ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*, s. 29.

⁵⁰BEADLE-BROWN, Julie a Richard MILLS. *Rámcem SPELL: porozumění autismu: příručka pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*, s. 58-59.

⁵¹ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*, s. 31.

zajistíme vizualizaci, tj. nastavíme čas na hmatatelném časovém zařízení, a tak se každý může na ubíhající čas podívat.⁵² Pro strukturalizaci času a prostoru slouží připravený denní režim, který často bývá zajištěn v nástěnné či přenosné podobě, a měl by být vždy připraven. Díky dennímu režimu si tak jedinec s PAS může představit ucelený přehled o tom, jaké aktivity budou v daný den prováděny, kdy se uskuteční a kde budou probíhat.⁵³ Pozor je nutno dát především na nenarušení každodenní rutiny jedince s PAS, neboť pak snadno dochází k projevu úzkosti a stresu a k možné změně v chování.⁵⁴

4.6 Individuální přístup

Individuální práce s klientem umožňuje, aby si klient osvojil dovednosti, které zdokonalují a podporují jeho samostatnost. Individuální práce se úzce pojí s individuálním plánem, který vytváří klíčový pracovník po dokončení adaptačního procesu v zařízení poskytujícím příslušnou sociální péči. Ve spolupráci s rodinou i samotným klientem se stanoví dlouhodobý cíl, kterého je třeba dosáhnout, a kterému předchází kroky v podobě několika dílčích záměrů. Např. naučit klienta správně zacházet s penězi a vštípit mu, jakou mají hodnotu, to následně vyústí v dlouhodobý cíl, a tím je naučit jej finanční gramotnosti. Individuální plán je zapotřebí po určitém období, tedy po půl roce, vždy aktualizovat a vyhodnotit, do jaké míry byl cíl naplněn a zvládnut.⁵⁵

---

⁵² ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*, s. 38.

⁵³ SCHOLA EMPIRICA. *Možnosti práce s dětmi s poruchou autistického spektra* [online].

Praha: SCHOLA EMPIRICA, 2020 [cit. 2023-03-02]. Dostupné

z: <https://www.scholaempirica.org/blog/moznosti-prace-s-detmi-s-poruchou-autistickeho-spektra/>

⁵⁴ BEYER, Jannik a Lone GAMMELTOFT. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*, s. 30.

⁵⁵ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 117-118.

5 Autis centrum, o.p.s. České Budějovice

„Sociální izolace, zoufalý nedostatek podpory pečujících rodin a nedostatečná osvěta laické i odborné veřejnosti, včetně školských zařízení a sociálních služeb, nás přiměly k tomu, abychom pro naše děti založili Autis Centrum, o.p.s. Ano, tak jednoduché to bylo, protože v jednoduchosti a opravdovosti je síla. Obecně prospěšná společnost Autis Centrum vznikla s láskou a nadějí na lepší život dětí s autismem a jejich rodin.“⁵⁶

Autis Centrum je nestátní nezisková organizace, která poskytuje své služby nejen klientům, ale také rodinám.⁵⁷ Logo Autis Centra tvoří dva panáčky vyjadřující dva světy, které se snaží vzájemně si porozumět. Modrá barva znamená autismus a oranžová energii a život proudící všude kolem nás. V Autis Centru oblékají všichni pracovníci modře zbarvená trika s logem Autis Centra z důvodu symboliky autismu.

„Cílovou skupinou služeb centra jsou osoby s poruchou autistického spektra nebo jinou pervazivní vývojovou poruchou a osoby s podezřením na takovou poruchu stanovenou na základě M-CHAT“⁵⁸

5.1 Historie

Organizace byla založena v roce 2014 z iniciativy rodičů, které vychovávali děti s autismem. První službou poskytovanou od ledna roku 2015 byla sociálně aktivizační služba (dále také „SAS“). Poté následovala odlehčovací služba, poskytovaná od září téhož roku. Raná péče byla zařazena do škály poskytovaných služeb v roce 2019, poslední otevřenou službou je od roku 2022 týdenní stacionář.⁵⁹

Autis Centrum vzniklo hned ze tří důvodů:

- 1) protože se dětem a dospělým s PAS nedostalo takové úrovně péče, kterou si zaslouží,

---

⁵⁶ URBANOVÁ, Milena. *O nás* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/o-nas/>

⁵⁷ AUTIS CENTRUM. *O nás* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/o-nas/>

⁵⁸ Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

⁵⁹ Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

- 2) je neustálý nedostatek služeb tohoto charakteru v ČR,
- 3) chybí dostatečná osvěta veřejnosti.⁶⁰

5.2 Cíle centra

Organizace Autis Centrum má jasně stanovené čtyři cíle, kterých by chtěla dosáhnout:

- 1) bezpečný prostor pro klienty, rodinu a pracovníky, ve kterém může kterákoliv z uvedených skupin sdělit svůj názor,
- 2) zvýšení povědomí o problematice autismu, a to i pomocí odborných knih, které lze zapůjčit v Autis Centru,
- 3) poskytovat služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a prováděcí vyhlášky k zákonu č. 505/2006 Sb., a v souladu s dalšími vnitřními předpisy organizace,
- 4) respektovat každého klienta, kterému je služba poskytována.

5.3 Vnitřní předpisy organizace

Vnitřní předpisy jsou nedílnou součástí organizace. Za ně se považují řády, směrnice, metodiky a opatření. Neméně důležitými jsou Standardy kvality služeb, kterými jsou upraveny postupy při poskytování dotčené sociální služby. Tyto předpisy jsou v organizaci přístupné ať už v listinné nebo elektronické podobě, a při nástupu do zaměstnání je s nimi nastupující pracovník vždy seznámen.

5.4 Poskytované služby

Nedílnou součástí organizace Autis Centra jsou čtyři poskytované služby. Tyto služby budou následně všechny zmíněny a blíže popsány.

---

⁶⁰ URBANOVÁ, Milena, Jitka SVÁTKOVÁ a Monika POLÍVKOVÁ OPEKAROVÁ.
Dokumenty: Výroční zprávy [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2019 [cit. 2023-03-02].
Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/dokumenty/>

5.4.1 SAS

Tyto služby využívají rodiny, které mají dítě s autismem nebo dítě s podezřením na tuto diagnózu ve věkovém rozmezí od 3. roku do 45 let. Služba je součástí sociální prevence a není hrazena zdravotním pojištěním. Pracovníci poskytují pomoc buď přímo v Autis Centru nebo se po dohodě s klientem může služba poskytovat i v domácím prostředí. Provoz služby a příslušných aktivit je zajišťován každý týden v době od pondělí do pátku od 7:30 hod. do 16:00 hod. Důležitým faktorem je poskytnout klientovi pocit bezpečí a pomoci mu při rozvíjení jeho schopností a dovedností. V popředí zůstává také komunikace s rodiči a vysvětlení jejich situace, ve které se nachází. S klíčovým pracovníkem, tedy tím, který bude v nejbližším vztahu s klientem s autismem, je zpracován ve spolupráci s rodiči individuální plán, podle kterého budou aktivovány takové činnosti, které by měly vést k rozvoji osobnosti a větší samostatnosti klienta s autismem, a který se po uplynutí určité doby vyhodnocuje a následně aktualizuje.⁶¹

5.4.2 Odlehčovací služba

Odlehčovací služba se zaměřuje na lidi s autismem z celého Jihočeského kraje ve věku od 5 do 45 let. Poskytuje se vždy v 1. a 3. týdnu v měsíci od pátku 19:00 hod. do neděle 19:00hod. Každý klient má vytvořený svůj individuální plán péče. V odlehčovací službě pracují důkladně proškolení asistenti, kteří pomáhají klientovi s tím, co sám nezvládá. Asistent pečlivě vybírá vhodný program pro svého klienta, pomáhá mu v rámci komunikace, sebeobsluhy a kontaktu s okolím. Součástí služby je pořádání různých výletů, návštěv kulturních akcí, kina, plováren atd. Tato služba je tak důležitá nejen pro samotného klienta s autismem, ale především pro jeho rodinu, která má tak přiměřený čas na odpočinek, regeneraci a získání nových sil pro další domácí péči.⁶²

---

⁶¹ AUTIS CENTRUM. *SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÉ AKTIVITY pro děti a dospělé* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/socialne-aktivizacni-sluzba/>

⁶² AUTIS CENTRUM. *ODLEHČOVACÍ VÍKENDOVÉ POBYTY pro děti a dospělé* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/odlehcovaci-vikendove-pobyty/>

5.4.3 Raná péče

Služba se poskytuje terénní i ambulantní formou rodinám z celého Jihočeského kraje. Provozní doba rané péče je od pondělí do úterý od 7:30 hod. do 12:00 hod. (ambulantní), a v pondělí až pátek od 7:30 hod. do 16:00 hod. (terénní). Ambulantní forma je vhodná spíše pro potřebné konzultace. V rámci terénní služby dojíždí pracovníci přímo do prostředí rodiny a klienta, nebo do školského zařízení. Služba se poskytuje od narození do 7 let, pokud má dítě buď diagnostikovaný autismus, nebo podezření na tuto poruchu. Základní služby jsou bezplatné v rámci sociální prevence. Cílem rané péče je především poskytnout pomoc rodičům, aby získali dostatečné znalosti, schopnosti a dovednosti, a dokázali se tak o své dítě postarat. Ve hře může být i nabídka odborné pomoci ze strany např. KBT terapeuta.⁶³

5.4.4 Týdenní stacionář Jihočeská naděje

Týdenní stacionář, který je výstižně nazván Jihočeská naděje, je poslední službou, kterou Autis Centrum nabízí. Je tak velikou nadějí pro 8 klientů a jejich rodiny. Tato služba je poskytována teprve od září roku 2022.

Týdenní stacionář poskytuje své služby od pondělí do pátku v nepřetržitém provozu. Stacionář je určen klientům ve věku od 16 do 28 let. Pokud klient používal službu již dříve, může jí využít i po dovršení 28 let věku.⁶⁴

„V týdenních stacionářích se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.“⁶⁵

„Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,*
- b) poskytnutí stravy,*
- c) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*

---

⁶³ AUTIS CENTRUM. *RANÁ PÉČE do 7 let věku* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/rana-pecel/>

⁶⁴ Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

⁶⁵ ZÁKONY PRO LIDI. *Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách* [online]. Zlín: AION CS, ve znění platném k 1. 2. 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

- d) pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- e) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- f) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- g) sociálně terapeutické činnosti,
- h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁶⁶

Služba je poskytována podle § 47 zákona o sociálních službách. Týdenní stacionář je zpoplatněn na základě prováděcí vyhlášky k zákonu o sociálních službách. Patří do služeb sociální péče.⁶⁷

„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí.“⁶⁸

Týdenní stacionář pomáhá rodinám, které nepřetržitě pečují o osoby s autismem – mohou si tak možná poprvé ve svém životě řádně odpočinout a nabrat dostatek sil pro další domácí péči. Zároveň klientům nabízí možnost žít samostatný život, naučit se něco nového a rozvíjet nebo udržovat své dovednosti a schopnosti.⁶⁹

Individuální plánování

Individuální plánování je nesmírně důležitou součástí týdenního stacionáře. Pod individuálním plánováním si můžeme představit pracovníka, který se zamýšlí nad svým klientem s autismem z hlediska stanovení krátkodobých a dlouhodobých cílů.

Individuální plánování pomáhá pracovníkovi lépe pochopit přání a potřeby klienta s autismem, a to tím, že činnosti promítnuté do plánu s ním realizuje při konkrétní práci a zjistí tak, jak velkou podporu a pomoc klient potřebuje, do jakých dovedností a schopností napřít snahu o jejich další smysluplný rozvoj. Po určité době, zpravidla

---

⁶⁶ ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách [online]. Zlín: AION CS, ve znění platném k 1. 2. 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

⁶⁷ Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

⁶⁸ ZÁKONY PRO LIDI. Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách [online]. Zlín: AION CS, ve znění platném k 1. 2. 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

⁶⁹ Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

po půl roce, dochází k vyhodnocení a aktualizaci plánu, díky čemuž je zjištěno, zda poskytovaná služba odpovídá potřebám klienta s autismem a jestli řádně naplňuje cíle a jeho přání. Individuální plán je tvořen pracovníkem společně s klientem, přitom nelze pominout ani jeho rodinu.⁷⁰

Supervize

Nedílnou součástí služby týdenního stacionáře je supervize, která má za cíl vyřešit či objasnit vzniklou situaci s klientem s PAS. Je prováděna buď skupinová nebo individuální supervize, a to na základě individuálních pocitů pracovníka. „*Supervize je systematická odborně vedená reflexivní interakce lidí směřující k prohloubení kvality práce v určité pracovní oblasti.*“⁷¹ V rámci supervize jsou sdíleny dané problémy, o kterých je možné diskutovat nejen se supervizorem, ale také s ostatními kolegy. Lze tak získat jasný odstup a lepší nadhled nad konkrétní vzniklou situací, což vyústí k nalezení efektivnější cesty k vyřešení dotčené situace.⁷²

Kognitivně-behaviorální terapie

V rámci týdenního stacionáře je využívána kognitivně behaviorální terapie za pomoci vyškoleného terapeuta (dále také „KBT“), která se zaměřuje na poznatky ohledně lidského chování a na proces učení a jeho využití v léčbě. KBT se zabývá všemi možnými aspekty, které mohou svým způsobem zapříčinit vzniklé lidské chování, a následně odkazuje na zvolení vhodných postupů při práci s klienty. Díky KBT je možné v každodenní praxi sledovat a využívat více metod a technik, které se odvíjí od dodržování určitých zásad.⁷³

---

⁷⁰ SOBEK, Jiří. *Jak správně vyhodnotit cíle v individuálních plánech*[online]. Praha: Adpontes, 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://adpontes.cz/jak-spravne-vyhodnotit-cile-v-individualnim-planu/>

⁷¹ HAVRDOVÁ, Zuzana. Supervize. In: MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 514.

⁷² UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*, s. 63.

⁷³ KAPPL, Miroslav. Kognitivně-behaviorální teorie a kognitivně-behaviorální terapie (KBT). In: MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*, s. 17-19.

6 Praktická část

V praktické části bude úkolem blíže identifikovat cíl práce a zjistit, jaká jsou specifika práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři organizace Autis Centrum v Českých Budějovicích.

6.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjištění specifik práce s klienty s autismem v týdenním stacionáři Autis Centra. Práce vychází z kvalitativního výzkumu, který je zaměřen na polostrukturovaný rozhovor s pěti pracovníci organizace včetně vedoucí týdenního stacionáře. Otázky, které budou v tomto rozhovoru položeny, jsou sestaveny na základě vlastního pozorování poskytované služby a získané praxe. Prvním krokem bude zjištění důvodu, který motivoval respondentky k výběru této pracovní pozice. Dále bude služba podrobněji popsána z pohledu vedoucí týdenního stacionáře, a to pro získání detailnější představy o fungování této služby. Následně v rámci svého několikaměsíčního pozorování popíše službu svými vlastními slovy. Právě díky vlastní zkušenosti nabyté při výkonu služby v týdenním stacionáři na pozici pracovník přímé péče v sociálních službách je zpracováno 6 konkrétních otázek, které vystihují podstatu a specifčnost práce s klienty s autismem.

6.2 Použitá metoda

K dosažení cíle je vybrán kvalitativní výzkum, který byl proveden za pomoci polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor se uskutečnil v organizaci Autis Centrum s pracovníci poskytujícími dotčenou sociální službu.

6.3 Kvalitativní výzkum

Dle Hendla není podchycen žádný ucelený postup, jak vymezit nebo provést kvalitativní výzkum.⁷⁴ Rozdíl mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem spočívá především

---

⁷⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 49.

ve způsobu získání dat a počtu oslovených jedinců, dále také ve srovnání získaných poznatků a celkovém náhledu.⁷⁵

Z důvodu četnosti metod a přístupů existuje více definic. Zde bude uvedena definice kvalitativního výzkumu dle metodologa Creswella (1998): „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“⁷⁶

6.4 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor zpracovává výzkumník, který připravuje soubor otázek směřujících k odpovědi na daná témata. Při rozhovoru lze použít osnovu témat a otázek nebo záznamový arch, do kterého si výzkumník zapisuje poznámky. Rozhovor je konverzace mezi výzkumníkem a respondentem, při kterém lze měnit styl a pořadí otázek. Odpovědi by měly být získány na základě subjektivity respondenta.⁷⁷

6.5 Charakteristika výzkumu

Výzkum byl realizován v týdenním stacionáři Autis Centra s tím, že vedení organizace poskytlo s provedením výzkumu souhlas. Autorka bakalářské práce díky získané pracovní pozici průběh poskytované sociální služby již několik měsíců pozoruje a získává cenné poznatky. Díky tomu se naskytl možnost zpracovat 6 konkrétních výzkumných otázek, a to nejen na základě osobních zkušeností s prací s klienty s autismem, ale také na základě výsledků polostrukturovaného rozhovoru, který byl uskutečněn s oslovenými pracovníci týdenního stacionáře.

Výzkumné otázky

- 1) Jeví se Vám sociální služba jako přínosná? Pokud ano, uveďte v čem?

---

⁷⁵ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*, s. 23.

⁷⁶ CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. In: HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*, s. 50.

⁷⁷ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*, s. 79-83.

- 2) Myslíte si, že je důležité zvolit individuální přístup ke každému klientovi? Pokud ano, uveďte proč.
- 3) Máte pocit, že při práci s klientem je potřebné umět předvídat situace? Pokud ano, uveďte proč.
- 4) Shledáváte jako důležitou součást pracovních činností předávání informací mezi kolegy a kolegyněmi, a zároveň aktivní komunikaci s rodiči? Pokud ano, uveďte proč.
- 5) Pomáhá Vám supervize při řešení vzniklých konkrétních situací s klienty? Je pro Vás v něčem přínosná? Pokud ano, uveďte v čem.
- 6) Myslíte si, že správně vybraný kolektiv má vliv na efektivnější práci s klientem? Pokud ano, uveďte proč.

6.6 Charakteristika zkoumaného vzorku

Před zahájením výzkumu bylo ověřeno u všech pracovníků týdenního stacionáře, zda souhlasí s polostrukturovaným rozhovorem a nahráváním na diktafon. Souhlasily čtyři pracovnice a vedoucí týdenního stacionáře. Jeden pracovník odmítl z důvodu nedostatečných zkušeností v této oblasti. Oslovené pracovnice včetně vedoucí (respondentky) měly zodpovědět stejné otázky, které jim byly nejdříve předány v papírové podobě tak, aby měli představu, na jaké dotazy budou odpovídat. Nad rámec ucelené sady výzkumných otázek zaměřených přímo na samotný výkon pracovních činností spojených s touto specifickou sociální službou byla respondentkám položena nejprve nejzásadnější, a tedy prioritní a s touto službou velmi úzce spjatá otázka, proč si vybraly právě tuto profesi, co bylo motivací k jejímu výběru. Dále vedoucí týdenního stacionáře vlastními slovy popala, jak stacionář funguje. Všechny pracovnice včetně vedoucí se shodly na zachování jejich anonymity, proto jsou v rámci výzkumných prací označeny jako respondentka č. 1 až 5.

Respondentka č. 1

Žena 29 let, ve službě pracuje od září 2022.

Otázka: Co bylo tím „hnacím motorem“, tou prvotní myšlenkou, že jste si vybrala právě tuto práci?

Odpověď: „To, že jsem chtěla o té práci vědět víc, to že mám syna na spektru, a věnovat se dál vlastně tomu, co mě naučil můj syn, a předávat i těm dospělým. A vlastně tu přirozenost, kterou jsem od něj získala, dostat to i do mé práce pečujícího, toho, kdo jim může nějak pomoci. Takže určitě to, a posouvat je někam dál, a i to pochopení, které jsem se naučila, tak jim dát. To asi nejvíc.“

Respondentka č. 2

Žena 50 let, ve službě pracuje od září 2022.

Otázka: Co bylo tím „hnacím motorem“, tou prvotní myšlenkou, že jste si vybrala právě tuto práci?

Odpověď: „Při dosavadní práci u mě bohužel nastal pocit vyhoření a neviděla jsem v ní vlastně už žádný smysl. Toto povolání jsem si vybrala, protože je pro mě ve všech směrech zcela nové a vidím v ní svůj velký potenciál. Rozhodující pro mě byl především kolektiv a moje empatická vedoucí.“

Respondentka č. 3

Žena 24 let, v organizaci pracuje od roku 2020, v této službě od září 2022.

Otázka: Co bylo tím „hnacím motorem“, tou prvotní myšlenkou, že jste si vybrala právě tuto práci?

Odpověď: „Já jsem vždycky chtěla pomáhat lidem. První myšlenka byla, že to nedokážu. Ale potom se naskytla první brigáda, kde jsem si to zamilovala, na tu jsem šla už při střední škole, kde mě nechali na oddělení po dvou dnech úplně samotnou s 6 ti klienty. Ale mě to strašně bavilo a naplňovalo a postupně jsem zkoušela víc a víc a pak přišla nabídka z Autis Centra, a to bylo ono.“

Respondentka č. 4

Žena 52 let, v organizaci pracuje od září 2022.

Otázka: Co bylo tím „hnacím motorem“, tou prvotní myšlenkou, že jste si vybrala právě tuto práci?

Odpověď: „Mojí motivací bylo dělat v sociálních nebo zdravotnických službách, protože jsem to vlastně chtěla dělat odmalinka, ale dostala jsem se k tomu až teď od 45 let. Takže jsem chtěla dělat hlavně v nějaké pomáhající organizaci. Práci s autisty jsem si vybrala, protože to pro mě bylo nové, zajímavé a dosud neznámé, a protože jsem to vnímala jako velkou výzvu.“

Respondentka č. 5

Žena 35 let, v organizaci pracuje od září 2022.

Otázka: Co bylo tím „hnacím motorem“, tou prvotní myšlenkou, že jste si vybrala právě tuto práci?

Odpověď: „U mě to začalo sledováním dokumentů, které mě zaujaly. Kdy jsem si připadala potřebná i především kvůli tomu, že tu práci úplně nikdo dělat nechce, že dělat s autisty není pro každého, mají z toho lidi strach, bojí se jich a ty rodiny jsou v situaci, kdy ta pomoc pro ně je úplně minimální, tak proto Autis Centrum. Právě díky tomu, že jsem o tom pořád mluvila, pořád jsem si pouštěla ty dokumenty, a viděla, v jak hrozné situaci jsou, tak mi můj manžel zaplatil kurz sociálního pracovníka no a tady v Autis centru jsem si udělala praxi a nadchlo mě to.“

6.7 Popis služby organizace Autis Centrum

V této části bude blíže popsána sociální služba poskytovaná v týdenním stacionáři, a to mj. i za pomoci informací získaných od vedoucí týdenního stacionáře. Dále bude krátce popsána služba mými slovy s tím, že závěrem budou všechny poznatky shrnuty. Můj popis služby byl uskutečněn před rozhovorem s vedoucí týdenního stacionáře.

Popsání služby z hlediska mého pozorování

Na pozici pracovníka v sociálních službách pracuji 6 měsíců a díky této praktické zkušenosti jsem měla možnost pozorovat fungování a průběh poskytované služby. Služba byla otevřena s velkou publicitou nejen pro klienty, ale také pro jejich rodiny a širokou veřejnost. Je poskytována v nově zrekonstruovaném, moderním a příjemném objektu. Líbí se mi, že ve stacionáři máme k dispozici řadu různě vybavených místností pro práci s klienty s autismem, např. místnost, kde si mohou klienti odpočinout, nebo senzorkou místnost, která slouží především pro cvičení a zlepšení motoriky klientů. Při této práci je velice důležitý pracovní kolektiv, který musí být empatický, vlídný, vstřícný, trpělivý a tolerantní. Jako velmi významný aspekt práce s autistickými klienty shledávám budování vztahu a vytvořenou důvěru mezi pracovníkem a klientem. To přispívá k tomu, že klient bývá více otevřený a sdílný, pak je možné si o čemkoliv v rámci bezpečného prostoru popovídat. Je zde vidět také velká snaha o integraci klientů do společnosti, a to především prostřednictvím výletů, návštěv kulturních akcí, kaváren atd. Pracovnice týdenního stacionáře se snaží maximálně podporovat klienty v jejich samostatnosti a soběstačnosti. Proto zde probíhají i běžné činnosti každodenního života jako vaření, pečení, úklid, práce na zahradě, a další aktivity. Zjistila jsem, že je však zapotřebí dostat také administrativě, která s péčí o klienty neodmyslitelně souvisí. Tvoří se každodenní zápisy o klientech, které obsahují popis nálad, chování a reakcí na neobvyklé situace. Pro každého klienta se zpracovává individuální plán, ve kterém se stanovují krátkodobé a dlouhodobé cíle, kterých je zapotřebí s klientem dosáhnout. Dále probíhají každé pondělí a středu tzv. velké porady, při kterých společně řešíme nejen potřebné organizační záležitosti, ale především situace, které vznikly při práci s klienty. Nápomocné jsou nám také supervize, tedy popisy a řešení situací, které byly při práci s klienty podchyceny v minulých obdobích. Dále je zapotřebí uvést, že Autis Centrum pořádá různé akce, do kterých se zapojují i klienti týdenního stacionáře, např. Velikonoční setkání rodin, Halloween pro rodiny, Vánoční tvoření.

Rozhovor o fungování služby s vedoucí týdenního stacionáře

Dle vedoucí týdenního stacionáře je služba poskytována v pracovních dnech v nepřetržitém provozu. Nabízí umístění pro 8 klientů s tím, že každý klient má svůj vlastní vybavený jednolůžkový pokoj. Říká, že: „*Žijí ve dvou domácnostech, které jsou*

spojené společnými prostory, ale každá domácnost má svou kuchyň, každé dva pokoje mají svou koupelnu.“ Dále uvádí, že klienti byli rozděleni do pokojů podle různých kritérií tak, aby nedošlo k případným nepříznivým situacím. Jako další velmi podstatnou informaci zmiňuje práci s PBS, KBT terapeutem a supervize, neboť tyto činnosti nastavují zpětnou vazbu sociálním pracovnícím. Doplňuje: *„Pracujeme hodně i s rodiči, snažíme se opravdu dělat rodičovské skupiny, hodně se pracuje s personálem, děláme si svoje vlastní školení.“* Důraz klade také na pravidelné porady, na kterých se řeší aktuální problémy nejen klientů, ale také organizační věci, které je potřeba v daném týdnu prodiskutovat. *„Chtěla bych zmínit i porady celé organizace s paní ředitelkou, kam jde jeden z pracovníků a předá zápis z porady ostatním.“* V Autis Centru také každý rok probíhají různé akce, do kterých se klienti týdenního stacionáře vždy zapojují. *„Dále se snažíme o osvětu autismu. Hlavním cílem u většiny klientů je, aby byli schopní jít dál, aby byli schopní jít do chráněného bydlení, případně aby byla co největší propojenost služeb tak, abychom mohli pomoci co možná nejvíc.“* Zároveň se Autis Centrum snaží klienta maximálně začlenit do společnosti, a to tak, aby se setkával s lidmi i mimo organizaci.

Shrnutí

Z rozhovoru o službě týdenního stacionáře s jeho vedoucí vyplynulo, že nejdůležitější při práci s klienty s autismem je zajištění pomoci klientovi v takové míře, která by mu umožňovala co největší samostatnost tak, aby se dokázal sám o sebe postarat. Toho lze ale dosáhnout pouze v případě, pokud má pracovník vybudovaný důvěryhodný vztah s klientem. Zároveň ale práci s klienty zásadním způsobem ovlivňuje i dobře vybraný pracovní kolektiv. Pokud kolektiv správně vzájemně spolupracuje, dochází k vytvoření vlídnějšího a bližšího vztahu s klientem. K tomu, aby byl kolektiv sehraný, jsou potřeba supervize prožitých situací, které pomáhají lépe zpracovat nejen daný zážitek s klientem a najít vhodnou cestu k řešení, ale přispívají také k řešení trablů probíhajících ve vztazích v kolektivu. V těchto aspektech vidím to nejzákladnější specifikum této služby.

6.8 Vyhodnocení šesti základních otázek ohledně specifik práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři Autis Centra

Na základě prostudované odborné literatury, mojí praxe v týdenním stacionáři a seznámení se s informacemi v jejím interním manuálu bylo zpracováno 6 základních otázek, které definují podstatu specifik práce s klienty s autismem z pohledu pracovníka v sociálních službách.

První výzkumná otázka: Jeví se Vám sociální služba jako přínosná? Pokud ano, uveďte v čem?

Respondentka č. 3 vypověděla: *„Služba je přínosná pro klienty a taky je to určitě úleva pro rodiče, je to určitá forma toho, jak se oni můžou osamostatnit, jak můžou žít život podobný jejich zdravým vrstevníkům.“* Dále sdělila, že klienti se o sebe do budoucna budou muset postarat sami, a je třeba, aby si začali zvykat, že nebudou žít jen s rodiči. Tato služba je tak prvním startem do jiného – nového života, tedy možností naučit se maximální samostatnosti. *„My máme možnost se jim věnovat tak, jako třeba rodiče už nemůžou, nemají už na to tu fyzickou, emoční nebo mentální kapacitu.“*

Respondentka č. 1 souhlasila s respondentkou č. 3 a sdělila, že shledává týdenní stacionář jako sociální službu obzvlášť přínosnou pro lidi v tomto ohroženém věku, a to i pro jejich okolí. *„A v čem? Ve všem, ty lidi nejsou v podstatě schopni se začlenit do klasického systému, stát na ně není připravený. Stacionář je výhodný nejen pro klienty, ale také pro společnost, protože dneska už nejsme v systému jako v dřívějších dobách, kdy člověk s handicapem neměl být vidět. Dnes naopak bych řekla, že ty lidi chtějí být začleněni, a i společnost je nastavená tak, že je schopna je přijímat.“*

Respondentka č. 2 odpověděla, že tato sociální služba je přínosnější než jiné služby. *„V tomto sociálním zařízení, kde je ubytováno osm klientů, se jim můžeme opravdu naplno věnovat a rozvíjet jejich schopnosti mnohem více než v jiných sociálních zařízeních, kde je větší počet klientů.“*

S podobným názorem přichází i respondentka č. 4, která dále uvádí: *„Pro klienty je přínosná, a to hlavně v rozvíjení jejich schopnosti, dovedností, které dosud získali, my jsme schopni je tady socializovat pro běžný život, právě proto, že klienti nejsou úplně samostatní, takže jim pomáháme žít v běžném životě.“*

Respondentka č. 5 sděluje, že je služba přínosná nejen pro osm klientů, ale také pro jejich rodiny a okolí. „*Plní se sny rodičům, protože ví, že je o ně postaráno, že s nimi jednáme s respektem, a že nám můžou důvěřovat, že nejsou někde zavřeni v nějaké místnosti, ale je to pro ně v podstatě domov.*“ Dále sděluje: „*Navíc klienty rozvíjíme nebo je minimálně udržujeme na úrovni těch činností, které sami zvládají.*“

Shrnutí

Všechny respondentky se shodují, že sociální služba poskytovaná v týdenním stacionáři je pro klienty s autismem velice přínosná, především z hlediska rozvíjení jejich samostatnosti a dosavadních dovedností, a také proto, že zásadním způsobem přispívá k jejich integraci do společnosti. Většina respondentek uvedla, že tato sociální služba je významná také pro samotnou rodinu klientů s autismem, neboť její členové si mohou konečně nejen dostatečně odpočinout, ale aktivně se zapojit zpět do pracovního procesu.

Druhá výzkumná otázka: Myslíte si, že je důležité zvolit individuální přístup ke každému klientovi? Pokud ano, uveďte proč.

Respondentka č. 5 sděluje, že je velice důležité při práci s klienty s autismem zvolit individuální přístup: „*Každý klient má svá specifická přání a potřeby, každý z nich je osobnost, stejně jako je to u zdravých lidí, každý je jiný, každý má něco rád, něco nesnáší, na situaci reaguje různě.*“ Respondentka č. 2 říká: „*Individualita k jednotlivým klientům je důležitá, aby si udrželi stávající dovednosti nebo se třeba naučili nové.*“

Stejný názor zastává i respondentka č. 4 a doplňuje: „*Každý klient je úplně jiný, umí něco jiného, má jiné nároky, a jiné schopnosti, a především i jinou diagnózu, protože jsou na jiném spektru. Každý klient má také i jiné potřeby a svoji minulost, se kterou již k nám přišel.*“

Všechny respondentky popisují, že je nutné ke každému klientovi přistupovat jednotně a s pochopením. Dále uvedly, že při práci s klientem s autismem je důležité poznat jejich osobnost a minulost, se kterou přišli do služby týdenního stacionáře. Respondentka č. 3 uvádí: „*Každý klient má svou minulost, každý si prošel nějakými věcmi. V týdenním stacionáři máme klienty dospívající a dospělé, a ti už mají zaznamenanou nějakou životní cestu.*“

Respondentka č. 1 uvádí, že individuální přístup je to nejdůležitější na této práci. *„A proč? Protože u autismu je spektrum a ta porucha tak individuální, že musí být individuální i přístup, protože i ty potřeby jsou různorodé, a toto nejde dát do tabulek, nejde jet podle nějakého předchozího vzoru. To není reálné, tak autismus ani nefunguje. Plus tam jsou přidružené jiné nemoci, je to jinak, když má člověk epilepsii nebo když má mentální retardaci, takže ta škála je velká.“*

Shrnutí

Všechny respondentky se jednoznačně shodly, že individuální přístup je při práci s klienty s autismem stěžejní, protože každý klient je osobnostně jiný, a tudíž má také jiné individuální potřeby. Respondentky č. 3 a 4 dále upozorňují, že při práci s klientem s autismem je důležité brát ohled na to, že klienti jsou již dospělí, a tak je zřejmé, že je zapotřebí vzít v úvahu jejich minulost, která je neodmyslitelně součástí jejich osobnosti.

Třetí výzkumná otázka: Máte pocit, že při práci s klientem je potřebné umět předvídat situace? Pokud ano, uveďte proč.

Respondentka č. 2 se svěřila, že při práci s klientem s autismem je nutné umět předvídat situace, aby se předešlo vzniku rizik či problémovému chování. Dále uvádí: *„Pomáhá nám to při každodenních činnostech a můžeme se vyvarovat určitých situací, které by mohly negativně ovlivnit nejen klienta samotného, ale také ostatní klienty nebo dokonce i zdravotní stav klienta.“*

Respondentka č. 5 dále poukazuje na to, že předvídaní situací je možné pouze pokud klienta dostatečně známe. Dále sděluje: *„S klienty bychom měli mít vybudovaný vztah a měli bychom se snažit o klientech bavit, protože každá z nás přinese jiný úhel pohledu, jiný názor, každý se nad tím zamýšlíme jinak a je hrozně důležité, abychom předcházeli hlavně negativním situacím. Takže předejít se jim dá, ale musíme klienty znát a mít vzájemnou důvěru.“*

Respondentky se shodují, že klienti mohou reagovat na nepříjemné situace někdy i agresivně. Respondentka č. 4 doplňuje: *„Je dobré předvídat, co se jim nelíbí a co nemají rádi a vědět, jak na ně. Vědět čeho se vyvarovat, aby klienti nebyli třeba smutní nebo naopak agresivní.“* Také uvedla, že k předvídaní situací je zapotřebí klienta

dobře znát, mít s ním dobrý vztah a sdílet vzájemnou důvěru. Respondentka č. 3 souhlasí s respondentkou č. 4 a dále doplňuje: „*Je dobré vědět historii toho člověka, a co může nastat, co už se třeba v nějakých situacích stalo, a vědět, že to může nastat znova, a tím pádem to vlastně předvídat.*“ Dále upozorňuje: „*Je těžké se v tom nezacyklit, když něco nastane, neříkat si „mělo mě to napadnout“, ale zároveň je fajn nad tím přemýšlet.*“

Respondentka č. 1 uvedla, že předvídaní situací je důležité nejen pro samotné pracovnice, ale také pro klienty s autismem, u kterých se dost často stává, že danou situací sami nedokáží odhadnout. Dále také vypověděla: „*Klient může reagovat na některé věci, pokavad' je nezná, nepředvídatelně, takže je potřeba mít odhad, hodně dobře klienta znát, vědět, co je spouštěč určitých projevů chování, jak pozitivních, tak negativních. Takže do určité míry je potřeba plánovat, a to se vlastně kryje i s individuálním přístupem. Zároveň nejde předvídat situace, pokud klienta neznáme a neznáme ani jeho specifika.*“ Respondentka č. 5 dodává, že zásadní při práci s klienty s autismem je znalost minulosti klienta, se kterou do týdenního stacionáře přichází, neboť na různé spouštěče negativního chování je třeba dávat veliký pozor.

Shrnutí

Respondentky se opět shodují, že pokud chceme předvídat situace, je k tomu potřeba mít vybudovaný vzájemný harmonický vztah s klientem, dobře ho znát, vědět co má rád nebo naopak, s čím má problémy. K tomu, abychom celostně poznali osobnost klienta, je ale zapotřebí znát dobře i jeho minulost. Díky znalosti minulosti klienta tak snadněji dokážeme předvídat situace a víme, co může být jejich negativním spouštěčem. Respondentka č. 3 upozorňuje na významný aspekt práce s klientem, a to, že je důležité umět nad každou situací přemýšlet, a především si nedávat vinu za vzniklé dosud nepředvídané, tedy nové neprožité situace v chování a jednání klienta s autismem.

Čtvrtá výzkumná otázka: Shledáváte jako důležitou součást pracovních činností předávání informací mezi kolegy a kolegyněmi, a zároveň aktivní komunikaci s rodiči? Pokud ano, uveďte proč.

Respondentka č. 1 sděluje, že předávání informací nejen mezi kolegy, ale také jejich sdílení s rodiči, je velmi důležitý moment při práci s klienty s autismem. Dále uvádí:

„Určitě se musí při práci hodně zjišťovat, jinak to tu práci naopak komplikuje a ztěžuje. Nic není nedůležité, řekla bych, že tady při práci s autisty je důležitá každá – byť by se to na první pohled nezdálo – nevýznamná věc. Jak já říkám, i každá prkotina a nezavázaná bota může být spouštěč.“

Respondentka č. 2 říká, že předání aktuálních informací je klíčové hlavně při střídání a předávání směn, a uvádí, že informace jí hodně pomáhají s následnou péčí o klienty. Respondentka č. 4 souhlasí s respondentkou č. 2 a zároveň doplňuje: *„Určitě je to důležité, abychom věděli, co dělali kolegyně a kolegové před námi, jak postupovali nebo co tu řešili, co říkali rodičům nebo naopak neříkali. Co tu dělali klienti, abychom předávali rodičům aktuální informace. A abychom byli v obraze, co se děje mezi námi, mezi klienty, ale i mezi rodiči, to totiž může ovlivnit hodně další práci.“*

Respondentka č. 3 dodává, že: *„Co se týče předávání informací mezi kolegy, tam to prostě musí fungovat, ale je důležité nejenom si ty informace předat, ale předat si je správným způsobem, a to mi přijde to nejtěžší. Přijde mi to důležité, jak ve vztahu k těm klientům, tak ale i pro pohodu v týmu. A stejně tak je to i s komunikací s rodiči, to je úplně nezbytná věc při práci s klienty. Na jednu stranu je dobrá jednotnost, na druhé straně musíme vědět, co se děje.“*

Respondentka č. 5 uvádí, že nastaly i situace, kdy byla nucena změnit přístup při práci s klienty s autismem a doplňuje: *„Rodiče přišli do týdenního stacionáře a řekli, že dneska klient bude určitě jiný, protože se doma dělo to a to. Z tohoto důvodu vím, že ten den s tímto klientem budu pracovat jinak. Potom odcházím do kanceláře a hned tuto skutečnost zapisuji do sešitu pro ostatní kolegy či kolegyně. Z tohoto důvodu jsou informace celkově strašně důležité při práci s klienty s autismem.“*

Shrnutí

Všechny respondentky příkládají velikou důležitost předávání informací nejen mezi kolegy, ale také s rodiči. Právě díky informacím se každý den volí správný přístup ke klientovi, a je zcela zřejmé, že jinak se bude pracovat s klientem s autismem, který přišel daný den do týdenního stacionáře v dobré náladě, a jinak se bude pracovat s klientem s autismem, který přišel rozladěný. Respondentka č. 3 uvádí, že i přesto, že informace byly předány, jde o to, jestli byly pochopeny a zpracovány odpovídajícím způsobem. Protože, jak říká respondentka č. 1, i každá, byť sebemenší negativní skutečnost, v tomto případě nepředání správných informací, může být spouštěčem

pro záporné a hůře zvladatelné situace, které mohou při práci s klientem s autismem nastat.

Pátá výzkumná otázka: Pomáhá Vám supervize při řešení vzniklých konkrétních situací s klienty? Je pro Vás v něčem přínosná? Pokud ano, uveďte proč.

Všechny respondentky se shodují, že supervize jsou velice přínosné při práci s klienty s autismem a zmiňují, že je vždycky důležité slyšet názor či náhled třetí nestranné osoby. Respondentka č. 3 říká, že: *„Dost často si sami v hlavě vytvoříme nějaké jedno řešení a ostatní úplně už nevidíme, a je fajn vždy slyšet názor někoho jiného, kdo nám ho nenutí jako ten jediný pravdivý.“* Respondentka č. 2 doplňuje: *„Supervize mi rozhodně pomáhají, je velmi důležité s ostatními kolegy celou situaci dopodrobna rozebrat a vyvodit z ní důsledky. Je pro mě stěžejní slyšet názor ostatních a diskutovat o něm. Supervize mi pomáhá i pro budoucí situace, které mohou při práci s klientem nastat.“*

Respondentka č. 1 poukazuje na výhodu supervize, kdy supervizor může daný problém vidět s nadhledem a s odstupem. Dále sděluje: *„I to, že vám potvrdí, že jste se v té chvíli a situaci nemohli zachovat jinak, nebo že to bylo správné, a že díky tomu se můžete zachovat příště líp.“*

Respondentky č. 1 a č. 3 také upozorňují, že lidé dost často neví, co to supervize znamená, proto je důležité všem vysvětlit, proč se provádí a k čemu slouží. Dále respondentka č. 3 uvádí: *„Vždycky je to i o tom, jestli je supervize dobře udělaná, protože když supervizor dokáže podat víc variant k řešení vzniklých situací, pracovníci nad nimi začnou přemýšlet.“*

Respondentka č. 4 supervizi chválí a zároveň říká: *„Během supervize si vždy ujasním situaci, tak jak se stala, a tak jak by se mohla stát jinak nebo čemu bych pro příště mohla předcházet, proč se to tak stalo, proč třeba klient reagoval tak, jak reagoval, a vlastně jsem potom víc schopná se orientovat nejen ve svých pocitech, ale i pocitech klienta.“*

Supervize často dává jiný vhled do situace a nachází její určité řešení, na kterém by se měli všichni pracovníci jednotně shodnout. Respondentka č. 5 dále dodává: *„Důležitým aspektem při práci s klienty s autismem je shoda na přístupu, např. abychom přistupovaly ke klientovi všichni stejně, nemůže jedna povolit něco, co druhá zakazuje, to není dobře.“*

Shrnutí

Všechny respondentky se shodují, že supervize jim pomáhá získat nestranný pohled třetí osoby na řešenou situaci. Dále většina respondentek potvrzuje, že je nanejvýš důležité mít zpětnou vazbu a slyšet, zda se zachovaly v situaci správně, nebo co měly udělat pro to, aby byla situace vyřešena ze strany pracovníka nejlepším možným způsobem pro klienta. Respondentky č. 1 a č. 3 zároveň dodaly, že hodně záleží na tom, jestli je supervize psychoterapeutem dobře uchopená a vedená, a to v bezpečném prostoru, kde se mohou cítit dobře. Respondentka č. 5 poukazuje na další specifikum služby, a tím je zachování jednotného přístupu pracovníků ke klientovi, a výstižně uvádí, že jedna pracovníce nemůže povolit určitou činnost, určité chování, a druhá to samé zakazovat. Pokud totiž taková situace reálně nastane, klient s autismem takový přístup buď nechápe, nebo se naopak snaží situaci využít a zkouší, u které pracovníce mu daná věc projde. Odpověď respondentky č. 5 odhalila další specifickou službu, a tou je potřeba jasně, srozumitelně a citlivě vytyčit hranice nastavené mezi pracovníkem a klientem s autismem.

Šestá výzkumná otázka: Myslíte si, že správně vybraný kolektiv má vliv na efektivnější práci s klientem? Pokud ano, uveďte proč.

Respondentka č. 1 sděluje, že výběr kolektivu je při práci s klienty s autismem zcela zásadní. Dále říká: *„Každá nálada v jakémkoliv kolektivu se následně odráží na klientovi, se kterým pracujete. Když bude například s kolegou, se kterým se hádáte, tak dost často klient pozná, že ty věci nefungují, tak jak by měly.“*

Respondentka č. 2 popisuje, že při otevření týdenního stacionáře se jí s některými kolegy nepsalo dobře. Dále uvádí: *„Díky této zkušenosti jsem zjistila, že při práci s autisty je soulad kolektivu naprosto nezbytný. Rozpory a konflikty se pak odráží i na přímé práci s klienty.“* Také vyzdvihuje práci s KBT terapeutem, který pomáhá zlepšovat atmosféru v kolektivu mj. i za pomoci vyplnění formuláře, do kterého každá pracovníce může libovolně napsat, na čem by měli ostatní kolegyně zapracovat nebo naopak v čem vynikají atp. Na základě vyhodnocení jeho obsahu dochází k tzv. zpětné vazbě pro výkon této sociální služby dotčenými pracovníci.

Respondentka č. 4 výběru kolektivu přikládá velkou důležitost a uvádí, že pokud je spokojená v kolektivu, tak se jí líbí i v práci. Dále sděluje: *„V té sociální službě bych*

řekla, že je kolektiv ještě důležitější, protože tady musíme spolupracovat, tady to není o jednotlivcích a všechno se odráží na ostatních i na klientech.“

Respondentka č. 5 si velice pochvaluje zdejší kolektiv. Říká: *„Myslím si, že nebýt tady v tomto složení, tak ani klientům a ani nám nikde jinde není dobře, tak jako je nám tady teď. Je to strašně důležité a hrozně jsem za to šťastná, že to síto je takové, jaké je. Vůbec si nedokážu představit, že bychom tady měli nějakého narušitele, který by nám kolektiv rozdělil. Špatně fungující kolektiv se totiž podepíše i na klientech, oni poznají, že je nějaké napětí a že se něco děje.“*

Respondentka č. 3 také poukazuje na správný výběr jednotlivců, kteří budou zárukou dobrého pracovního kolektivu, a sděluje: *„K tomu, aby byl kolektiv co nejvíc v pohodě, nám tady slouží zpětná vazba. Jinak dobrý kolektiv se určitě odráží i při práci s klienty, protože to dokáží vycítit.“*

Shrnutí

Každá respondentka přikládá správně vybranému kolektivu zásadní význam, a to především proto, že případné neshody či problémy v týmu se mohou odrazit nejen na kvalitě práce mezi jednotlivými kolegyněmi, ale především na kvalitě práce s klienty s autismem. Respondentky č. 2 a č. 3 podporují a považují za důležitou i tzv. zpětnou vazbu k výkonu činnosti pracovníků, protože díky ní se můžou případné neshody vysvětlit a tím i vyřešit. Zpětná vazba v týdenním stacionáři tak jednoznačně přispívá k lepšímu, přátelskému a přívětivému fungování celého pracovního kolektivu.

7 Diskuze

Bakalářská práce se zabývá specifiky sociální práce s klienty s autismem v týdenním stacionáři. V rámci praktické části byl zrealizován kvalitativní výzkum za pomoci polostrukturovaného rozhovoru s pěti pracovníci přímé péče v sociálních službách poskytovaných organizací Autis Centrum, jehož cílem bylo zjistit specifika jejich práce s klienty s autismem. Rozhovor byl nahráván na diktafon a respondentky odpovídaly na předem připravené otázky s možností sdělení dalších důležitých informací souvisejících s touto činností.

Na základě získaných odpovědí respondentek na první otázku, zda je sociální služba přínosná, lze shrnout, že vnímají poskytovanou sociální službu přínosnou a významnou hned v několika oblastech. První z nich je jednoznačně integrace klientů s autismem do společnosti, přičemž se apeluje na maximální kontakt klientů s běžným prostředím, okolím a lidmi. Druhou oblast představuje udržení a rozvíjení schopností klientů s autismem tak, aby nedocházelo k jejich částečnému či úplnému zanedbání. Třetí oblast se zaměřuje na podporu samostatnosti, která je jednou z nejdůležitějších schopností, kterou je zapotřebí u klientů s autismem co nejvíce podporovat, udržovat a rozvíjet. Těmtó oblastem se také věnuje Oldřich Matoušek ve svém díle *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, kde podrobněji rozebírá principy a cíle s mentálně postiženými lidmi. Autor dále uvádí, že ideálně by bylo nejlepší, aby lidé s mentálním postižením mohli bez jakýchkoliv problémů využívat instituce poskytující služby okolí. „*To znamená, aby žili v místním společenství způsobem, který co možná nejvíce odpovídá životu ostatních lidí bez postižení.*“⁷⁸ Ke stejnému závěru dospěla ve své knize i autorka Kateřina Thorová, která sděluje: „*Život dítěte s autismem by měl co nejvyšší měrou kopírovat běžný život.*“⁷⁹

Jelikož má práce s klienty s autismem svá specifika, která přináší při činnostech s nimi řadu úskalí, v rámci výzkumného šetření bylo také ověřováno, jestli je individuální přístup při práci s klienty s autismem nějakým způsobem zásadní. Na základě výsledků výzkumu lze zcela jednoznačně dospět k odpovědi ano. Individuální přístup ke klientům s autismem spočívá především v tom, že je potřeba respektovat jejich rozdílná přání a potřeby. Každý klient je jiný, tzn., že má rád jiné činnosti, aktivity nebo rituály. O tomto

---

⁷⁸ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 113.

⁷⁹ THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*, s. 417.

faktu píše zmíněný Oldřich Matoušek v knize *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, ve které poukazuje na skutečnost, že pracovník by měl brát v potaz aktuální, konkrétní potřeby klienta a umožňovat i případné změny v těchto potřebách.⁸⁰ V rámci provedeného rozhovoru bylo identifikováno další důležité specifikum při práci s klientem s autismem, a to nutnost vzít v úvahu klientovu minulost, se kterou bezpochyby do týdenního stacionáře přichází. S touto minulostí je zapotřebí dále pracovat, odstraňovat případné zábrany k samostatnosti a podporovat schopnost dalšího rozvoje, a to s maximální trpělivostí a empatií.

Na otázku, zda je nutné umět předvídat situace, ke kterým nutně při práci s klienty s autismem dochází, dotázané respondentky odpovídaly jednoznačně ano. Věra Čadilová v knize *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem* apeluje především na to, že u klientů s autismem se může vyskytnout problémové chování, kdy se lidé s PAS dostávají do krizové situace, které mnohdy ani sami nerozumí a nevědí, jakým jiným způsobem požádat o pomoc.⁸¹ Z tohoto důvodu je nutné při práci s klienty s autismem poznat klienta takového jaký je, tedy včetně pozitivních i negativních vlastností. Pracovnice se tak může přímo naladit tzv. na jeho vlnu, a pak může předvídat a předcházet možným situacím, které mohou být v některých případech i krizové. Základní snahou pracovnice by tedy měla být vždy snaha krizovým situacím předejít. V praxi to znamená důkladně každého klienta poznat, odhalit jeho nálady, chování, reakce na různé situace, např. poznat, co způsobuje jeho smutek nebo vztek apod. Nejpriznivějším způsobem řešení krizových situací je jejich prevence, to znamená zaměřit se na příčiny vzniku, nikoliv na jeho projevy. „*Nejlepší cestou je problémovému chování předcházet formou specializovaných metod práce a vlastního přístupu k lidem s PAS. Jinými slovy, nesnažit se člověka s autismem za každou cenu přizpůsobit daným podmínkám, ale spíše dané podmínky přizpůsobit člověku s autismem.*“⁸²

Další otázka se týkala předávání informací nejen mezi kolegy, ale také rodičům klientů. Všechny respondentky se znovu jednoznačně shodly, že informace mají významný vliv na to, jak se bude daný den s klientem pracovat. Je důležité myslet ale i na to, že pokud budou informace předávány dotyčné osobě, musí být zároveň předány správným a srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu. Při práci

---

⁸⁰ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 116.

⁸¹ ČADILOVÁ, Věra, Hýnek JŮN a Kateřina THOROVÁ. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*, s. 66.

⁸² Tamtéž, s. 66.

s klienty s autismem je opravdu stěžejní neopomenout předat žádnou informaci, byť by se mohla jevit jako banální. Každá opomenutá informace ohledně chování a jednání klientů s autismem může způsobit při práci s nimi nechtěný zmatek a může se stát, že bude i spouštěčem krizové situace.

Při práci s klienty s autismem byla zkoumána i otázka související s prováděním supervize, a pomoc supervizora, tedy zda je pracovnícím tato činnost v něčem nápomocná a zda je vůbec potřebná. Z odpovědí respondentek vyplynulo, že možnost supervizi a role supervizora je nezastupitelná. Respondentky si nejvíce cenily možnosti rozebrat vzniklou krizovou situaci především z hlediska toho, co bylo jejím spouštěčem, jak ji řešily, jaké měly pocity ze změny chování a jednání klienta s autismem, jestli se zachovaly nejlepším možným způsobem, jestli vše zvládly ku prospěchu dotčeného klienta, jaké ponaučení si lze vzít pro zvládnutí další krizové situace, zda je možné závěry ze supervize využít pro další práci se všemi klienty s autismem. Zpětná vazba a pomoc ze strany supervizora je tedy neopomenutelná. Na tento fakt poukazuje i autorka Uzlová ve své knize *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*, která charakterizuje supervizi jako „organizovanou příležitost k sebereflexi.“⁸³ Zásadním dalším krokem je, aby byla supervize dobře zvládnutá a pomohla tak splnit svůj účel a vyřešit situaci, která trápí pracovníky v přímé péči s klienty s autismem. Právě autoři Peter Hawkins a Robin Shohet v knize *Supervize v pomáhajících profesích* uvádí, že dobrá supervize může pomoci se podívat na danou situaci očima druhého a vyvarovat se tak i obviňování kolegů, sebe či organizace. Supervize pomáhá najít u jednotlivců podporu, jiná řešení situace či ponaučení.⁸⁴ Některé z respondentek uvedly, že dobře zvládnutou a provedenou supervizi lze poznat a dovodit z odpovědného jednání supervizora, který vytváří pro tuto práci bezpečné prostředí a atmosféru, která napomáhá pracovnícím k tomu, aby se neobávali sdělovat své pracovní problémy a různorodé pocity při vykonávání této specifické a náročné sociální služby. Lze bezpochyby uvést, že odpovědi respondentů se shodují s poznatky zpracovanými v díle *Encyklopedie sociální práce* od autora Oldřicha Matouška a kol.

Poslední otázka měla nalézt odpověď na to, zda je výběr pracovního kolektivu pro práci s klienty s PAS nějakým způsobem klíčový. Respondentky se jasně shodly, že kolektiv je podstatným a nepřehlédnutelným specifikem při práci s klienty s PAS.

---

⁸³ UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*, s. 62.

⁸⁴ HAWKINS, Peter a ROBIN SHOHEIT. *Supervize v pomáhajících profesích*, s. 17-18.

Rovněž uvedly, že pokud nastanou v týmu jakékoliv neshody, následně se vše projeví na práci s klientem s autismem, který sám vycítí a pozná, že není něco v pořádku, což může do jisté míry ovlivnit jeho chování a jednání. V takovém případě je nezastupitelná tzv. zpětná vazba buď za pomoci KBT terapeuta, která může případné spory správným a efektivním způsobem vyřešit, nebo individuální supervize, díky kterým se lze v bezpečném prostoru tzv. otevřít se svým problémem a najít smysluplné řešení tak, aby kolektiv opět fungoval ku prospěchu klientů s PAS. Na základě výpovědí respondentek lze potvrdit, že sehraný kolektiv má při poskytování této služby nesporně významnou váhu.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaká jsou specifika práce s klienty s autismem v týdenním stacionáři. Součástí této práce je kvalitativní výzkumné šetření, které bylo provedeno na základě polostrukturovaného rozhovoru s pracovníci přímé péče v sociálních službách, které pracují v týdenním stacionáři organizace Autis Centrum.

Snahou v teoretické části bylo popsat co nejděleji práci s autistickými klienty. K tomu bylo potřeba v první kapitole co nejlépe vystihnout podstatu dané problematiky včetně možných příčin vzniku autismu a jeho diagnostiky. Kapitola triáda problémových oblastí nám měla napomoci snáze pochopit a poznat, s jakými potížemi či problémy se od dětského věku, a následně po celý život, musí osoby s PAS potýkat. Kapitola poruchy autistického spektra dle mého názoru blíže osvětlila jednotlivé typy poruch a jejich odlišnosti. Dále byla zpracována kapitola specifika sociální práce, která objasnila, jaké aspekty jsou důležité při práci s autisty. Poté se autorka této bakalářské práce obecněji zaměřila na samotnou organizaci Autis Centra, která služby týdenního stacionáře pro dospělé klienty poskytuje. Cílem bylo popsat organizaci z pohledu její historie, klíčového záměru, poskytovaných služeb a nastavených vnitřních postupů včetně charakteristiky samotného týdenního stacionáře; ten byl popsán na základě veřejně dostupných informací.

Díky pracovní pozici „pracovník přímé péče v sociálních službách“, dosavadní nabyté praxi a na základě provedeného pozorování byl v praktické části zrealizován v Autis Centru výzkum, pro který byl vytvořen soubor 6 otázek, jejichž prostřednictvím byla zajištěna řada odpovědí, které odhalily a potvrdily, do jaké míry je práce s klienty s autismem náročná a specifická. Pro lepší pochopení bylo popsáno fungování služby z pohledu autorky bakalářské práce a také z pohledu vedoucí týdenního stacionáře. Následně proběhl rozhovor s respondentkami.

Nejprve byla zajištěna odpověď na otázku, co bylo motivací respondentek pro jejich rozhodnutí pracovat právě s klienty s autismem. Z výzkumu vyplynulo, že stimulem k výběru práce s touto cílovou skupinou je především poskytovat pomoc druhým a potřebným, a zároveň přesvědčení, že je tato služba pro klienty s autismem velice přínosná a nanejvýš potřebná. Respondentky tak v rozhovorech zdůrazňují především důležitost individuálního přístupu z důvodu odlišných potřeb klientů, apelují na skutečnost, že velmi záleží na pečlivém seznámení se s minulostí klienta, na vybudovaném vztahu s tím kterým klientem v takovém rozsahu, aby bylo možno

vyvarovat se krizových situací, přičemž neméně důležitá je pomoc v podobě supervize pro případ jejich řešení, zásadní je rovněž předávání aktuálních informací nejen mezi pracovníci, ale také rodičům z důvodu vyloučení nebo alespoň minimalizace komunikačního šumu, a v neposlední řadě hraje podstatnou roli dobře vybraný a bezvadně fungující kolektiv. A právě v těchto oblastech a směrech se jednoznačně ukázalo, v čem je služba týdenního stacionáře provozovaného Autis Centrem bezesporu specifická.

Praxe byla cestou k uvědomění si, že není vůbec jednoduché se věnovat nejen všem klientům s autismem, ale také jejich rodinám. Zvláště, když tato oblast trpí akutním nedostatkem vzdělaných a empatických pracovníků s citlivým přístupem k této skupině lidí. Zcela samostatnou kapitolou je palčivý nedostatek adekvátních zařízení, ve kterých by měli klienti s autismem důstojné zázemí. A právě z těchto důvodů nemá každá rodina možnost využít obdobných a tolik potřebných služeb, jaké poskytuje Autis Centrum, o.p.s. v Českých Budějovicích. Vybudování nového týdenního stacionáře je tak pro osm rodin velikou změnou, díky které mohou rodiče začít pracovat, řešit neodkladné záležitosti, ale také věnovat více času sami sobě a více odpočívat, a klienti s autismem rozvíjet své schopnosti a začleňovat se tak co nejvíce do naší společnosti. Tato bakalářská práce poukazuje také na fakt, že týdenní stacionář se stal svítícím majákem naděje nejen pro rodinu pečující o dítě s PAS, ale také pro samotné klienty. Právě díky všem těmto důvodům, je poskytovaná služba tak specifická. Všechny tyto informace tak napomohly k pochopení mimořádnosti, zvláštnosti a náročnosti práce s klienty s autismem. Pravdou je, že všechny respondentky byly ženy a většina jejich odpovědí se víceméně shodovala. Z tohoto důvodu by se mohl následný výzkum rozšířit i o mužské respondenty, díky kterým by mohl vzniknout další úhel pohledu na danou problematiku. Navazující výzkum by mohl být zaměřen rovněž na srovnání služby poskytované Autis Centrem s činností jiné obdobné organizace zaměřené na práci s klienty s autismem, a neméně zajímavé by mohlo být srovnání s podobnými organizacemi v zahraničí. Výsledky takového výzkumu by mohly navázat a následně prohloubit spolupráci v této oblasti a případně nalézt také nové dárce a sponzory, kterým není život a osud rodin a klientů s autismem lhostejný.

Seznam použité literatury a zdrojů

- BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra. teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. 1. vydání. Brno: Muni Press. Masarykova univerzita, 2011. 247 s. ISBN 978-80-210-5781-4.
- BEADLE-BROWN, Julie a Richard MILLS. *Rámcem SPELL: porozumění autismu: příručka pro pracovníky ve zdravotnictví, ve školství a v sociální oblasti*. Přeložil Halka VARHANÍKOVÁ. Praha: Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, 2020. 118 s. ISBN 978-80-88178-09-5.
- BEYER, Jannik a Lone GAMMELTOFT. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Praha: Portál, 2006. 104 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-157-3.
- BOYD, Brenda. *Výchova dítěte s Aspergerovým syndromem: 200 nápadů, rad a strategií*. Praha: Portál, 2011. 128 s. ISBN 978-80-7367-834-0.
- CALDWELL, Phoebe a Jane HORWOOD. *Intenzivní interakce a senzorická integrace: u osob s PAS*. Přeložil Petra DIESTLEROVÁ. Praha: Portál, 2022. 128 s. ISBN 978-80-262-1890-6.
- ČADILOVÁ, Věra, Hynek JŮN a Kateřina THOROVÁ. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Praha: Portál, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7367-319-2.
- ČADILOVÁ, Věra, ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Strukturované učení. Vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-475-5.
- HAWKINS, Peter a Robin SHOHET. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2004. 208 s. ISBN 80-7178-715-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HRDLIČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. 2., dopl. vyd. Praha: Portál, 2014. 212 s. ISBN 978-80-262-0686-6

- HRDLIČKA, Michal. *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál, 2020. 172 s. ISBN 978-80-262-1648-3.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon, 2019. 292 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.
- RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*. Vydání třetí. Přeložil Miroslava JELÍNKOVÁ. Praha: Portál, 2015. 128 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-262-0984-3.
- STRUNECKÁ, Anna. *Přemůžeme autismus?* Petrovice: ProfiSales, 2016. 316 s. ISBN 978-8087494-23-3.
- ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*. V Praze: Pasparta, 2018. 123 s. ISBN 978-80-88163-98-5.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2016. 448 s. ISBN 978-80-262-0768-9.
- THOROVÁ, Kateřina. *Školní pas pro děti s PAS*. 2. vydání. Praha: Pasparta, 2011, 62 s. ISBN 978-80-87690-10-9.
- UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha: Portál, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0
- VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení. 2.*, přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. 392 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.

VERMEULEN, Peter. *Autistické myšlení*. 1. vydání. Praha: Grada, 2006. 130 s. ISBN 80-247-1600-3.

Internetové zdroje

APLA JIŽNÍ ČECHY. *Co je autismus* [online]. Tábor: APLA JIŽNÍ ČECHY, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://aplajc.cz/autismus>

AUTIS CENTRUM. *O nás* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/o-nas/>

AUTIS CENTRUM. *ODLEHČOVACÍ VÍKENDOVÉ POBYTY pro děti a dospělé* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/odlehcovaci-vikendove-pobyty/>

AUTIS CENTRUM. *RANÁ PÉČE do 7 let věku* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/rana-pece/>

AUTIS CENTRUM. *SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÉ AKTIVITY pro děti a dospělé* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/sluzby/socialne-aktivizacni-sluzba/>

KODAK, Tiffany; BERGMANN, Samantha. Autism spectrum disorder: Characteristics, associated behaviors, and early intervention. *Pediatric Clinics*, 2020, **67**(3), s. 525-535. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2020.02.007>. Dostupné na internetu: [https://www.pediatric.theclinics.com/article/S0031-3955\(20\)30020-1/fulltext](https://www.pediatric.theclinics.com/article/S0031-3955(20)30020-1/fulltext)

LORD, Catherine, et al. Autism spectrum disorder. *The lancet*, 2018, **392**(10146), s. 508-520. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)31129-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31129-2). Dostupné na internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S01406736183192>

MEZINÁRODNÍ KLASIFIKACE NEMOCÍ: MEZINÁRODNÍ STATISTICKÁ KLASIFIKACE NEMOCÍ A PŘIDRUŽENÝCH ZDRAVOTNÍCH PROBLÉMŮ VE ZNĚNÍ DESÁTÉ DECENÁLNÍ REVIZE MKN-10. *F80-F89-Poruchy psychického vývoje: Pervazivní vývojové poruchy* [online]. Praha: Ústav

zdravotnických informací a statistiky České republiky, 2023 [cit. 2023-03-02].
Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F80-F89>

NZIP.CZ. *Aspergerův syndrom: co to je?* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023 [cit. 2023-03-02].
Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/679-aspergeruv-syndrom-zakladni-informace>

SCHOLA EMPIRICA. *Možnosti práce s dětmi s poruchou autistického spektra* [online]. Praha: SCHOLA EMPIRICA, 2020 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.scholaempirica.org/blog/moznosti-prace-s-detmi-s-poruchou-autistickeho-spektra/>

SOBEK, Jiří. *Jak správně vyhodnotit cíle v individuálních plánech* [online]. Praha: Adpontes, 2023 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://adpontes.cz/jak-spravne-vyhodnotit-cile-v-individualnim-planu/>

URBANOVÁ, Milena, Jitka SVÁTKOVÁ a Monika POLÍVKOVÁ OPEKAROVÁ. *Dokumenty: Výroční zprávy* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2019 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/dokumenty/>

URBANOVÁ, Milena. *O nás* [online]. České Budějovice: Autis Centrum, 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://autiscentrum.cz/o-nas/o-nas/>

ZÁKONY PRO LIDI. *Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách* [online]. Zlín: AION CS, ve znění platném k 1. 2. 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Ostatní

Autis Centrum, o.p.s. *Manuál pro zaškolení v týdenním stacionáři*. České Budějovice, 2022. Nepublikovaný dokument.

Seznam zkratek

DSM-V	Diagnostický a statistický manuál duševních poruch
KBT	Kognitivně behaviorální terapie
M-CHAT	Modified Checklist for Autism in Toddler
MKN-10	10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí
PAS	Porucha autistického spektra
PBS	Podpora pozitivního chování
SAS	Sociálně aktivizační služba

Abstrakt

ROZBOUDOVÁ, M. *Specifika práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D.

Klíčová slova: autismus, poruchy autistického spektra, pracovník v přímé péči v sociálních službách, triáda problémových oblastí, týdenní stacionář

Bakalářská práce se zabývá zjištěním specifik práce s autistickými klienty v týdenním stacionáři. Teoretická část obsahuje charakteristiku autismu, historii, etiologii a diagnostiku. Dále následuje popis tzv. triády problémových oblastí, tedy problémů z hlediska sociální komunikace, sociálního chování a představitosti. Další kapitola byla zaměřena na popis poruch autistického spektra. V druhé polovině teoretické části jsem se zaměřila na specifika sociální práce s klienty s autismem. Teoretická část končí představením organizace Autis Centrum, o.p.s. České Budějovice a poskytované služby týdenního stacionáře. V praktické části byl proveden výzkum metodou polostrukturovaných rozhovorů prostřednictvím několika otázek zformulovaných na základě pozorování a praxe. Výzkum byl veden s pracovníky přímé péče v sociálních službách v týdenním stacionáři Autis Centra. Cílem bylo identifikovat konkrétní specifika práce s autistickými klienty v tomto stacionáři.

Abstract

Specifics of working with autistic clients in a weekly residential care

Keywords: Autism, autism spectrum disorders, direct care worker in social services, triad of problem areas, weekly residential care

The bachelor thesis deals with the specifics of work with autistic clients in a weekly residential care centre. The theoretical part includes characteristics of autism, history, etiology and diagnosis. Then follows a description of the so-called triad of problem areas, problems in terms of social communication, social behaviour and imagination. The next chapter was focused on the description of autism spectrum disorders. In the second half of the theoretical part I focused on the specifics of social work with clients with autism. The theoretical part ends with an introduction of the organization Autis Centrum, o.p.s. České Budějovice and the services provided by the weekly residential care. In the practical part, the research was carried out using the method of semi-structured interviews through several questions formulated based on observation and practice. The research was conducted with direct care workers in social services in the Autis Centre weekly residential care. The aim was to identify the specifics of working with autistic clients in this residential care.